

Urmi Aili: kuis kistuta herevüst?

Kae lk 2

Võrol kõnõldi põlitsist keelist ja muutuisist lajan ilman

Kae lk 3

Tohtrõ man kävven tulõ mõnikõrd ka tõist arvamist küssü

Kae lk 4

9 7714061922005

RAHMANI JANI PILT

Võrol Kagukeskusõn mängtäs puulpäävä savvusanna-lavvamängu ja sannasaina man saa pilti tetä. Võro keele nädäli kavan om seo puulpäävä savvusanna-lavvamängu mängmine. Noorõ võrokõsõ näütäse 8. märdikuul kellä 13–15 ette, kuimuudu seod lavvamängu mängi saa ja huvilidsõ omma oodõdu ütēn mängmä. Terve seo näätäl om säälsaman üles säet savvusanna pildisain, kon man saa pilti tetä. Kõrraldaja Toomõ Triin (pildi pääl) kuts üles kõiki pilditegijit ummi pilte sotsiaalmeediän kah jagama ja tähistämä pilte märgosõnnoga #savvusann #vanavõromaa. Pilte jagajidõ vaihõl loositas väl-lä avvohindu.

Vana-Võromaa suidsusannakombõ omma UNESCO üleilma tähtsän kultuuriperändüse nimekirän.

UL

RAHMANI JANI PILT

Kogokunnafoorumi üts osa oll' Mehikuurma külä pääl ümbrekaeminõ ja külä aoluu ja täämbädse pääväga ligembält tutvas saaminõ. Pildi pääl om osa rahvast Kalla Urmassõ iistvidämisel järve viirde puulsalahastõ randa jõudnu.

Kogokunnafoorum Mehikuurman

RAHMANI JAN

Minevä nädälivaihtus peeti Mehikuurman katõpääväst foorumit, kon otsiti vastust küsümüsele, kuis om elo veeremaal püsümä jäänü ja määne võinu olla Mehikuurma kogokunna tulõvik.

Foorumi käügin saadi tutvas Mehikuurmaga ja üles asti tõisi kogokundõ esindäjä kah. Ütenkuun otsiti «kuldvõtmõkkõist», kuis meelütä nuuri perrit maa-lõ elämä. Arotõdi, määndsen olokõrran omma kogokunna täämbä ja määne võinu olla näi-de roll tulõvigun.

Kogokunnafoorumi kõrral-daja Aalja Toivo Mehikuurma arõngu seltsist ütēl, et päämine tarkus, miä jutõst vällä tull', om tuu, et lahkus ja usaldus omma võtmõ tulõvahe aigu. «Elo-jaatav suhtuminõ, egäpääväne lahkus ja usaldus omma kogo-kunna arõngun ja vahtsidõ

inemiisi ütēnhaardmisõ man tähtsambä ku ütēski riiklik programm,» võtt' tä foorumil kõnõldu tulõmi kokko. Tsipa linnukamb mõtõ käüti kah vällä: Mehikuurma muudu väiku kogokunna võinu olla muulõ ilmalõ iinkujos ja tulõ-vigu elovorm.

Võrokõisi tulõvikku kaeja seminär

Riidi, 7. märdikuul tulõ Võrol Kandlõn seminär «Võrokõsõ, võro kiil ja keelepoliitiga», kon arotõdas võrokõisi käekäügi, tsihte ja tuu üle, kuis saava võrokõisilõ toes olla paigapää-line ja riigivõim. Võimaluisist võrokõisi ja võro kiilt tukõ omma märgotama kutsudu paigapäälidse ja riigivõimu edüstäjä, võro keele ja kultuuri iist saisja ni tõisi põlisrahvidõ iistkõnõlõja ja asatundja.

Seminär nakkas pääle kell 12 võrokõisi kongressi vanõmbidõ

kogo päävanõmba Kuuba Rai-neri, siseministri Taro Igori ja Setomaa edüstäjä Kudre Rauli teretüsega. Edesi tulõva ette-kandõ võro, liivi ja latgali kee-lest. Päävä tõsõn poolõn omma kavan märgütüistsõõri.

Seminärist oodõtas ossa võtma vallaammõtnikkõ, kultuuritüü kõrraldajit, värskit vallavolikokko valituid saadi-kit, riigikogo liikmit, haridus-ja keelepoliitiga ammõtnikkõ ni kõiki võrokõisi ja võro keele iist saisjit ja ütēnmõtlõjit.

Päävä kõrraldaja om võrokõi-si kongressi vanõmbidõ kogo.

UL

PILT MERI EMMA SOFIA ERAKOGOST

Võro kiilt kõnõlõja noorõ Borga Breca ja Meri Emma Sofia käve Riian Pro-ami vaidlõmisõvõistlusõl (vältlusturniir). Tego om ülikooli vormin võistlusõga, kon võistkunna omma kokko säedü ütēst kogõnust vaidlõjast ja ütēst alostajast. Võro-kõisil oll' uhkõ umakeeline võistkunnanimi kah: Hummoku-poolitsõ A. Finaali mi kandi vaidlõja es jõvva, a tuu iist näütsi nä uhkõlõ vällä võro kiilt ja hoiõ korgõl võrokõisi lippu.

Hää lugõja ja kirotaja! Käävä timahavasügüsene **Uma Lehe jututalگو**.

Ku teil om rahvalõ kõnõlda mõni põnnõv, lustilinõ vai hallus jutt, saatkõ tuu Umalõ Lehele! Talگو-liidsilõ omma ette nättü tunnis-kirä ja väiku avvohinna. Vällä valitas parõmba talgotüü ja hulk häid juttõ trükütäs 2026. aastaga joosul lehen är. Innekõkkõ ooda-mi kirätõid, miä passisõ lehe perämädse külē pääle, a saata või ka eloliidsi märgotuisi.

Talگوjuttõ sordi:

1. Periselt elon juhtunu na-la-linõ vai tõsinõ lugu
Lugu, miä om olnu kas na-la-linõ, oppusõga, saatuslik vai muido ummamuudu. Võinu olla periselt sündünü.

2. Vaba heng
Seo teema all või saata näütü-ses suguvõsamälehtüisi mõtsa-vellist, a ka mälehtüisi aost, ku

Eesti rahvas hinnäst vahtsõst priis laulsõ. Vai sis juttõ säänd-sist inemiisist, kiä hinnäst il-mangi ütēgi raami sisse lasõ-i tsumi.

3. Rändäjä õdagulaul

Teema om päälkirä saanu Ernst Enno luulõtusõ perrä ja ooda-mi innekõkkõ juttõ, miä omma kõüdedü reismisega. Nuu võiva olla reisikirä mõnõlt kavvõlt maalt vai mõnõst väikumbast rändämisest, kasvai jalotus-käügist uma sanna taadõ ja tagasi. Ja päält kavvõmban käü-mise om võimalik uimin mõttin kah rännädä, tetä mõttõrännä-kit. Nii et või laskõ uma mõttõ ja sulõ rändämä ja vet perän om nätä, miä lõpus vällä palas.

4. Väikut viisi põllupidäjä
Mi kultuurin paistus ollõv juurõ ala saanu vajahus aig-aolt näpo maa sisse pistä. Esiki sis, ku eestläse lätsi liina ja alõvihe elä-

mä, kasvatõdi aiamaa pääl uma perre jaos kõõgivillä ja marju-puuvilju. Kortinamajju rõdu vai esiki aknõlavva pääl om iks tsipa rohilist kasvatõ, kas sis salatit ja tomatit vai esimuudu maiguhainu. Kõkkõ taad kokko või kutsu poti-põllundusõs.

Miä pand umas tarbõs süüki kasvatama, kuis seo kultuur om levünenü ja kuis om seod põlv-kundõ kaupä edesi antu, määnd-sit rõõmõ ja kannatuisi om poti-põllundus ütēn toonu – kõik säändse esihindä vai tutvidõga kõüdedü luo omma väärt kirja-pandmist.

Teema om vällä paknu Eesti Rahvaluulõ Arhiiv.

Inne luo kirotamist lugõgõ läbi seo oppus:

Egä inemine või saata talgolõ kooni viis juttu. Jutt piät olõ-ma kirotaja hindä luudu ja ei või olla inne mõnõn tõsõn le-hen vai raamatun är trükit ega

internetti üles pant. Lugu võinu olla mõistligu pikkusõga, mitte pikemb ku ütē arvudilehekülگ (3500 tähemärki, 700 sõnna). A või ka lühembä jutu kirotä.

Egä jutu mano kirotagõ kimmähe uma nimi, aadrõs ja telehvoninumõr! Ku tahati, et lehen trükitäsi ti tõnõ (vällä-mõtõld) nimi, kirotagõ tuu suuv eräle luo lõppu.

Jutu saatmisõga and autor Umalõ Lehele õigusõ tuud lühendä, toimõnda, lehen ja internetin avalda.

Oodami juttõ nikani ku 21.11.2025. Jutu pallõmi saata e-kiräga info@umaleht.ee pää-le vai postiga Uma Leht, Tartõ 48, 65609 Võro liin.

Tunnissõna: jututalگو.

Terävät sulgõ!

Är lasku pätil hindä rahha vällä pettä!

Politsei om naanu egä päiv vällä saatma teedüst tuu kotsilõ, kuis inemiisi käest om telefoni vai arvuti abiga rahha vällä petetü. Egäpääväne teedüs tähendäs, et hädä om tõsinõ. Kai ütte sää-nest teedüst, kon olf kirän, et üüpääväga peteti vällä päält 60 000 euro. Ku sääne asi sündünü aasta otsa egä päiv, olnu välläpetet summa aastan 22 miljonni. Tuu olõ-i määnegi kompvegiraha.

Midä sis tetä? Kõgöpäält muidogi tulõ ette kaia ja ei massa kõlistajit-kirotajit usku. Esiki ku mõni tutva kūsūs näütüses su telefoninumõrd, tulnu täpsempä uuri, kas kūsüjä om iks tutva vai om timä nime all kiäki tõõnõ. Miilde tulõ jättä kimmäs riig-li: riigiammõdi, panga ja eelektirimõõtja vahetaja ei kūsü telefoni tiil üttegi PIN-kuuti ja ei pallõ kohegi sisse logida.

Võro keele nädäli puhul passis miilde tulõta viil üts nipp, kuis pätest vallalõ saia. Inämbüisi om nii, et ku nakkat näidega võro kiilt kõnõlõma, läävä nä segähüste ja pandva toro är. A peris sõbra võtva uma keele kõnõlõmist ku loomulikku asja.

Är lasku pätil hindä rahha vällä pettä! Piä hindäga egä võõra inemise telefonikõnnõ man nõvvu, kas tego om iks tuuga, kiä tä ütles hindä ollõv, vai om tõõsõl puul hoobis mõni kavval sulii.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMƏ LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellimine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR margo-tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Sügüsene kraamminõ

Um sügüsene aig ja luudus viskas maaha kõik tollõ, midä täl inämb talvõaos vaia ei olõ. Tuupääle tull' ütspäiv mõtõ, et piäsi esi kah tegemä väiku kraammisõ maja ümbre, et sis ku illos lumõvaip maaha tulõ, es paistnu midägi lumõ seest vällä. Hindägi imestüses sai mitu kotitütü säänest kraami kokko koratus, midä inämb vaia ei olõ. Ku peris ausa olla, sis kuus-säidse suurt kotitütü.

Ku väläst sai är kraamitus, naksi tarõn ümbre kaema. Vöti paar kapiust vallalõ ja otsõ vällä koti üleavõlidsõ kraami jaos. Kapist tull' vällä kunagi kõrvalõ pantuid aolehti, sõrmitsi noid ja mõtli, et tuust olõ-i täämbä määnestki tolku, miä kunagi olf. Noorõn põlvõn koradu asä olli väärtüsilidse sis, a inämb ei olõ. Tuu um ammu lännu lumi, midä inämb kunagi tagasi ei saa.

A lõidse muu kraami hulgast üte pildikasti kah, kon olf pilte mu esäst-imäst, sugulaist, naabriist. Kai noid inemiisi, kedä inämb ammu mi hulgan ei olõ. Nuu pildi tõiva üles hulga mälestüisi noist inemiisist, kiä mu ümbre elänü umma.

Mõtli noid pilte kaiõn tutvidõ pääle, kiä koristi uma ämmä-äiä elämist niimuudu, et telle suurõ konteineri ja pilli kõik asä lihtsäle minemä. Tuu kujotuspilt vei mõttõ pääle, et niikavva, ku siin ilman elä, tulõ iks hindäl uma kogudu asä kokko võtta ja nuu, midä tõtõstõ vaia ei olõ, minemä visada. Tuujaos, et vahtsõnõ energiä saanu sisse tulla.

Lõidse viil mõnõ vana helüplaadi ku lussli Artur Rinnet, umma latsõpõlvõmuusikat. Tuud olf kah põnnõv mõtõlda, määne olf muusiga sis ja määne tä um nüüt.

Arvada um, et seol hingiaol es tulõ nuu mõttõ ja pildi vanõmbist ja küläravvast mullõ kogõmalda kätte. Jo nuu hinge anni läbi pilte hindäst märki, et umma jakkuvalõ pilvekohvikun olõman, kõnõlõsõ sääil umma juttu ja saava saata meile sõnumiid.

Sügüse, ku umma pikä õdagu, mass vahepääl iks künnel palama panda ja kaia ümbre umin sisemäidsin katõdraalõn, et säält kah vällä sorti vana, midä är visada, miä inämb sinä ei sünnü. Sääne hindä seen ja elämisen ümbrekaeminõ avitas tuust kah arvu saia, et elo um illos ja elämist väärt.

Ülearvo hiidütämine häd ei tii. Ütskõik, kas lukõ arvutit vai aolehte, egäl puul omma päälkirä, nigu olõssi hummõn sõa algus. Kuis kistuta herevüst?

URMI AILI,
pensionär

Mu meelest om inemise hingen prõlla kõgõ suurõmb herevüs, millest edesi või tulla hirm ja käegalüümine. Suurõmb herevüse tekütäjä om muidoki Ukraina sõda, mis om meist kül kavvõmbal, a siski küländ lähkün. Ja kuna sõa tekütäjä piir lätt miika kah ütte, olõmi õgvan oholätten. Sõahirm omgi kõgõ suurõmb hirm. Vana inemise, kiä omma jo üte sõa üle elänü, tiidvä noid õduisi umast käest.

Ma olõ kiudutamisõ-aignõ lats, a ma mälehtë noid edimäidsi kolhoosõ kah. Mul kah üte tädi pere kiudutõdi Tsiberihe, selle et nä ummi tüükässiga hindäle maja ja kõrvalhuunõ üles olli ehitänü. Tädimiis olle tehniaga pääle meistri, tegi traktori ja kõik aiatüüriista vannost juppõst kokko.

Mu imä käve kolhoosin põllutüül ja perästpoolõ kafalaudan nümän. Kolhoosin olli normipäävä tetä. Rahha es olõ tüüliidsile massa, hää, ku sait ruubli. Anti veidükese villä, millest sai leibä ja saia kütsä. A mi iks ellimi är teno ummilõ eläjlä, kuigi lehmähaina teimi kraavõ pervi päält, kuna maad jaeti veidü. Es olõ meil telekat. Telehvon olle kah õnnõ kolhoosi kontorin. Vana raadioloks olle, kost kulssimi uudissit ja Ameerika Häält, mis kül ragisi nii, et sõnnost olf rassõ arvo saia.

Ku küssü, kas meil olle õnnõlik latsõpõlv, sis vastus om: jah. Kuna võimaluisi es olõ, sis es mõista rohkõmb tahtagi. Tuu-iist saimi õigõ varra arvo, et rahha ja rõivit piät hoitma. Õnnõs imä meil ummõf ja kudi, teno millele ollimi inämb-vähämb rõivil. Esiasi olle jalavarjõga. Veli ja sõsar käve talvõl üle päävä üstõsõ ala koolin, selle et olf õnnõ üts paar vilte. Säänest herevüst nigu prõlla es olõ, selle et sõda olle läbi saanu ja vahtsõt sõta es olõ pelätä.

Prõlla om rassõ opata, kuis hindäst auru vällä laskõ. Suurõ inemise saava olo-

kõrrast arvo, a mismuudu latsilõ ja nuurilõ seletä. Saa ei üteldä, et kõik om kõrran, ku kõrran ei olõ.

A taa liisna hirm kah häd ei tii. Ütskõik kost lukõ, kas arvutist vai aolehest, egäl puul omma päälkirä suurõmbas aetu, nigu olõssi hummõn sõa algus. Kuigi, kõnõlõma piät.

Tuu tekütäs eski suurt vaivanolõkit. Olõ õi imehtë, ku miilt hiiten tulõva egäsugudsõ hindähäötämise mõttõ päähä. Et noist mõtist üle olla, tulõ mõtõlda läbi tegemise ja kotusõ, kohe vaforõ minnä ja midä ütten

võtta, ku vaia piässi minemä.

Kulssi ütskõrd saadõt, kon kõnõldi, et suumlasõ omma kõgõ õnnõlikumba inemise maailman. A mille nä omma? Iks tuuperäst, et Soomõn ollõv suurõ maa-alodsõ paossõ, kohe lõpmalda pallo rahvast saa sõa kõrral paku minnä. Meil võissi kah niisama olla.

Kuis sis iks edesi ellä? Inemiisile om egäpäävtside murridõ vaihõlõ vaia vaeldust ja rõõmsit silmäpilkõ. Olkõ tollõs sis mõni hää tiatritükk vai kontsõrt. Selle omma aigsahe egäle poolõ piledi kõik vällä müüdü.

Om vaia nii-üldä kibõna-inemiisi, kiä vidävä kõgõ ütsikumba kah kotost vällä. Meil Peril om sääne inemine raamadukogo juhataja. Timä iistvõtmisõl om lisas latsi ettevõtmisilõ meil suuril kah egä kuu kohvik-klubi õdak. Tuu ei olõ niisama egäpäävtside asjo arotaminõ, a egä kõrd om uma jututeemä kah. Seokõrd om tulõman õdak, kon tähüstedäs riikevaihõlist maanaisi päivä.

Ega herevüse kistutamisõs häd retsepti ei olõki anda. A ma arva, ei ku kõik inemise olõssi lahkõmba ja kõnõlõsi umavaihõl, kõgõ parõmb ku silmäst silmä, ja kullõsi tõsõ inemise murrõ ja rõõmu är, olõssi meil ütsindalõmist ja vaivanolõkit pallo veidemb.

Hoiami kokko!

Medä ma loi?

Uurja Plado Helen ja Fast-rõ Mariko kūssevä ildaaigu, medä inemise võru keelen viimätsel aol lugenu omma. Panni uma vastussõ kirja, vinnü peris pikäs.

Ma käve joba inne raamadu-aasta vällähõikamist 30. talvõkuu pääväl mitmel raamatidega kõudetül kokkusaamisel. Kõgepäält olf eelmidse aasta lõpul Madis Kõivu 95. sündümise aastapääväle pühendet seminar ja tima sõbra filosoofi (vai tarkusearmastaja, niu Kõiv esi um naid nimmanu) panni hulga Kõivu tekste, mia mitmel puul aokirjun avaldõdu olli, ütitside kaasi vaihele. Raamadu kaasõ pääl um illus pilt Kõivust, kia um midägi nallakat ja tarka vällä ütlemän. Autor um iks Madis Kõiv ja päälkiri «Metafüüsiline luul». Ma loi kõgõpäält läbi luu «Raudtii nostalgia», mille Madis um ilusan võru keelen kirja pandunu. Innembi um seo ilmunu 2005. aastal Vikerkaarõn. Nii pikä ao takast olf säänest mõnusat luku hää miilde tuletä, pääleki umma vedurijuhte palgaraha peräst naa hää Piusa liini jälki ohun.

Säält raamatun um viil üts kinä kõnõlamine naistist ja luuletajist. Marie Underi, Betti Alveri, Kersti Merilaasiga ütten rian näge tä Kauksi Üllet – «noor ema, kes imetab oma Kostabi Seltsi luuletajaid».

Sjoogi um joba müüdä lännu aig. Üllet um armastusest seto poisi vasta Setomaalõ kaonu, kirutas näütemänge külh Pekost, külh Taarkast ja pand

Valik võrokeelist kiräsõnna.

kokku salmõ kimpõ, mia ka Setomaaga kõudet. Tsooru suvõülikooli aigu sai ma peiu vagivahtsõ raamadu, mille kaasõ pääl um Evar Riitsaarõ särräv rõõmsa lillikimp maali päält «Seto ikebaana II». Üllet leraamadu päälkiri um «Vaim om mino kihä osa». Elu rähklemisin või vaim är kaoda külh, Üllet, näet, um alalõ. Edimitse jao luuletuse panni mu hengekellä heliseme. A seo muudne aig Üllet eriti ei rõõmusta va piiriveere inemise uutva rohkõmp mõistmist. Ja mõnikõrd «vidä vaim ettekaotet lahingide sisse».

Siski um üts tubli Võrumaa miis ja luuletaja tunnistanu, et tima um kah iinkujju võtnu ja innustust saanu Kauksi Üllet loomingust. Seo um Saarõ Evar. Ja timälgi um luuleraa-

mat vällä tulnu, «Tsirgukiil» nimes. Evari luuletuisil um iks uma nagu pään. Ja henge rõõmustasõ ja vaivasõ iks mehelikumba asä niu rebäsekarva rossitanu massina vai tima leevänumbri kotusõnimmi kokkukõla ja mäng. Ta märgutas viil elu edesikestmisest ja mulle miildü kõge inämb salm: tegeligult juusk kõgõ alt salalik süvä Mustjõgi silma kaia om hää vällä uppu ei olõ viil pellänü.

Viil loi ma Nele Reimann-Otsaru raamatut «Vanaimä pääsokõsõ», mia um Bernard Kangro avvuhinna saanu. Ja seo um lugõmist ja kitmist väärt külh – väega ilusa keelega ja lämmä süämega kirutet raamat. Ja niu tävvendüses ja umale imäle antu lubaduse täütmisses um Nele imä mälestüse ütten

hindä ummiga kaasi vaihele kõõtnü järgmitsen raamatun, päälkiräs «Kullanõ kodo». Ilusa kujunduse um raamatile tennü Merike Läte.

Kuuldsõ, et Nele ollõv võrukeelitse romaanivõistluse kah är võitnu, olõs põnnõv taad vahtsõt romaani kah lukõ.

Mullõ sattõ peiu Mats Traadi paks valgõ raamat, autogramm sisen ja puha. Ja sääil um tartukeelitside luuletuisi päätükk. Ma lää emä nink esä manu tartu kiilde paku. Tuu om üits illus minek – nigu tõiste ilmajakku.

Ku tulevigu tuul tartu keele puust piä maha kisk perämidse lehe, sis um vast võrukõisi avukohustus ka tartu keele pääle mõtõlda.

Pilt timahavadsõ Lindora laadu päält.

TOOMÕ TRIINU PILT

Lindora laat – midägi püsüvät taan muutuvan ilman

KOMMÕNTAAR. Ku taan muutuvan ilman otsi midägi püsüvät, om tuu Lindora laat. Timahava trehväs laat tõsõ-päevä pääle, a olf iks sääne-sama, nigu tä perämädsel aol (ku unõhta är tuu kõgõ kõvõmb koroona-aastak) olnu om. Kauplõjido jaos om Lindora laat aastalõpupido ja ostja jõudva kah kinaste peräle, kuigi om kuulõpp ja raha pallodõl otsan.

Lindora laadu kõrraldaja omma mu meelest perämädsel aol umma tüüd tsipa rõõmsambalõ tennü ja ei tükü inämb nii hirmsalõ kõrraldama. Tuu om hää, and loomulikkust manõ. Las ollaki kõik nii, nigu parasjago kujonõs. Varatsõmbast inämb naas seokõrd silmä kavaliit ärimiihi, kiä olli Tabina, Korgõsilla ja Otsamõisa kandin uma kauba vällä pandnu. Nojah, tsipa kavvõmban om veidemb trügimist.

Mul om vast nii 40 aastaka üttejärke Lindora laadu kogõmust. Esi ma midägi ostma ei tükü (seokõrd osti õnnõ üte tükü rulaati), päämidselt om taa iks vanno tutvidoğa treh-

vämise paik. Sääne asi om kül perämäidsil aastil silmä jäänü, et tutvõt jääs kõrrast veidembäs. Ei tiiki, kohe nä niimuudu kaosõ...

Timahava jäi viil silmä tuu, et nuurt rahvast paistu laadu pääl veidemb ollõv. Väikeisi latsi mõni õks olf, a koolilatsi trehväs silmä õnnõ laadu lõpu poolõ. Ei olõ ka midägi imehtä, laat olf jo koolipääväl. Tuu vei mõttõlõ, et vast olnu aig kuu-luta Lindora laadu päiv Võro-maal ja Setomaal säändses pühäs, kon kuuli ja tüüle minemä ei piä. Selle et Lindora laat om iks kimmäs osa mi kandi perimüskultuurist ja tuust ossavõtmist ei massa rassõs tetä.

Hindä kooliaost olõ kirja pandnu üte luulõtusõ, kuis meil laatu minek är keeleti, selle et olf vaia koolitunnõn istu. Tuukõrd tundu kuulmeistride käsk väega andsak ja teküf vihha ja vastavõitlõmist. Aig om muutunu ja parhilla peetäs umakandi perimüst iks kõvas-tõ inämb avvu seen, ku Vinne ao lõpun. Nii et Lindora laat mi kandin riigipühäs!

RAHMANI JAN

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmil periolõmisõst ja tähendüsest.

Tarros

Seol nimel om Eestin 30 kandjat. Samast suguvõsast peri nimel *Taros* om kandjit tsipa rohkõmb ku 10, nimel *Tarus* kah rohkõmb ku 10.

Nimi panti õnnõ ütēn paigan. Seo olf Arula mõisa Otõmpää kihlkunnan, nime saaja olli Kuurvere Tootsi Henu (*Henno*) ja timä latsi perekunna. Nimme kirutõdi algusõn selgele üte *r*-iga: Otõmpää personaalraamatun 1813–1835 *Taros*, hingelugõmisõn 1826 *Taras*. Perrätulõjido vällärändämisel Rāpinä ja ildamba Vahtsõliina kihlkunda naati nimme kirotama *Tarros*. Minkast seo tull, olõ-i selge. Otõpäält 1894 annõt kerigutäht om nimekujuga *Taros* ja ka ildamba tulõ tuud nimekirotust ette, a vahtsõn elupaigan sai päämädses iks *Tarros*. Või-olla olf tegemist arvamisõga, et nimi om vahtsõdõ kiräviisi ümbre pant ja vanan kiräviien tulõssi tuu reeglide perrä kiruta katõkõrdnõ -r? Vai sõski nimekandja esi ütli-vä [tarros]?

Nii vai tõistõ, 1820. aastil, ku nimi panti, olõssi kirāpil-ti *Taros* iks tulnu lukõ õnnõ vana kirāviie reeglide perrä,

tuu tähendäs pikä *a-ga*: [*taa-roš*]. Midä sääne nimi võisõ tähendä? Hää vastus om Lõuna-Eestin levinü vinne lainsõna *taarast*, minkast võisõ kergele löödudä ka kujju *taarost*. Tähendüs om 'koko-kunna- vai külāvanõmb, kerikuvanõmb, vallakäskjal, kohtutiindre jm'. Alussõs om vinne *cmāpocma* 'vanõmb, külāvanõmb, vüürmündri'.

Tõnõ võimalus, et priinimi tulõ vinne edenimest *Tarass* om veidemb usutav. Sõs om rassõ seletä, mille iks tõsõn silbin -o naati kirotama. Näütüses Jõgeva mõisa (Laiusõ) *Tarras* või olla edenimest saad. Tuuvasta Taevere mõisa (Suurõ-Jaani) *Starast* om saad kim-mälõ samast vinne lainsõnast *cmāpocma*.

Nime saanu Henu (*Henno*, *Enno*) man jääs silmä, et 1826 es olõ tä inämb ütēn leibkun-nan uma viimädsē naasõ Ee-vaga, olf hingelugõmisõn ki-rān ku vallasant. Tõnõ huvitav kotus om Henu latsõpõlvõn: tä esä Vaela Tootsi pere om elā-nü Tartu liinan, inne ku esäst sai Kuurvere talu sulanõ. Või-malik, et minkastki säändsest sai pere vinneperädsē lisa-nime. Sõski om ka võimalik, et lisanimme es olõki ja *Taros* tulõtõdi ku sarjanimi kuun tõsõ Arulan pantu priinimega *Possul* (52 kandjat), vrd vinne *nocol* 'saadik'.

SAARÕ EVAR

UL

Minevä riidi peetül Võro instituudi süküskonvõrentsil kõnõldi põlitsist kiilist muutuisi aol, näüdäti vahtsõt välläandit ja anti kätte võrokiilse romaanivõistlusõ tenõtähe.

Jutus olli kiili ja kultuurõga kõüdedü muutusõ, a niisama-tõ muutusõ luuduskeskkun-nan keelekogokundõ ümbre. Pääettekandõ pidi kliimafüü-sik Posti Piia, kiä kõnõlf klii-ma muutumisõst. Ernitsä Enn kõnõlf vadjalaisist, Weberi Tobias Kraasna maarahvast, Bloklandi Rogier meä keelest. Pajusalu Karl, Balodisõ Uldis ja Ernštreitsi Valts olli kokko säädnü ettekandõ luudusnim-mist õdagumeresoomõ paiga-nimmin Lätin ja Malahovskisõ Vladislavs kõnõlf päält tõist il-masõta vällä rännänüide latga-lidõ hindätiidmisest.

Päävä tõnõ puul olf pühendet võro keelele. Saarõ Hipp tekõ ettekandõ võro keelest Nõvvokogodõ ao koolin ja ütiskun-nan. Rõõmusoksa Triin võtsõ kokko hindä ja Uguri Kadri uurmisõ, midä koolilatsõ ja oppaja arvasõ võro keele kotsi-lõ. Plado Helen ja Fastrõ Mari-ko kõnõli uma väiku uurmisõ perrä tollõst, midä uman kee-len loetas.

Päiv lõppi välläandidõ näü-tämisege. Nätä sai vahtsõt Võro-Seto tähtraamatut ja Võro instituudi toimõndiisi kogomikku «Iist muusõum, seest gümnaasium».

Peris lõpõtusõs kiteti keväjä lõppõnu võrokeelidse romaani võistlusõ parõmbit ja anti ki-ro-tajilõ kätte tenõtähe.

RAHMANI JANI PILDI

Ettekandja Balodisõ Uldis ja Pajusalu Karl kõrraldaja Saarõ Evari kūsümüst kullõman.

Võro keelest Nõvvokogodõ aol kõnõlf Saarõ Hipp.

Võrokiilse romaani võistlusõ võidutõie autori Laanõ Triinu ja Reimanni-Otsaru Nele.

Võro instituudi inneskine direktri Kuuba Rainer ja parhillaanõ juht Padari Ivari jutuhuun.

Konnula Margus ja Jansonsi Silvi ettekandit kullõman.

Mõnistõ rahvamaja oll' hällülats

NÕLVAKU KAIE

Oktoobrin peeti Mõnistõ rahvamajan seo kandi inemiisi jaos vääga tähtsät pitu. Taasama maja, mille ehitämises aastõid plaani olf peet ja mink peräst murõtõt, sai valmis 1940. aasta sügüselt ja tettigi suurõ piduga vallasõ 85 aasta iist oktoobrin.

Seni olf tandsit ja laulõt, näitemängu tett ja pilli mängit koolimajan ja muial, konh ruumi olf, aga uma maja õks hoo-bis tõnõ asi. No es olõ häpe ka kauõmbast esinejaid kutsu ja külälise olligi suuri ja ilusõidõ ruumõga vääga rahul. Ummi esitegijeid olf siihn kooni suu-rõ sõani õks vääga pallu ja ega maja konagi tühjäs es jää, olkõ aig määne taht. Ku kehva sõa-järgse aasta müüdä saije, olf elu jäl rõõmsamb. Tandsiti ja laulõti, olf piibarikuur ja tetti näitemängu.

Tuud, et ka põra rahvamajal elu sisen om ja kokku käävä nii noorõ ku soliidsõn eän laulja ja tandsja, näüti püüne pääl Hipõ ja Mehkari. Rahvast täüs saalin jäi nii vagatsõs, et nõg-la sadamist olõs võinu kuulda olla, ku Paeglise Aili naksi kõnõlama vanust pildest, mea suurõ ekraani pääle lasti. Arvada, et piduliisi hulgan es olõ pea kedägi, kel hennel, vanõmbõil, vanavanõmbõil ja

ROOBI KATRINI PILT

30 aasta iist kuun laulun ja mänginü poisi jälle rahva iihn. Kuralt veerest: Paeglise Janar, Puusalu Margo, Abeli Raul, Naaberi Siim, Paeglise Janek, Pildi Varmo ja Lutsu Meelis.

viil kauõmbõidõgi põlvi takka sugulaisil rahvamajaga tegemist ei olõ ollu. Üle kümne aasta rahvamaia juhatanu ja tuu ao seen, 77 aastat tagasi ka Mõnistõ muusõumi asutānu Alfred Lepp, vääga pikā-aoline ja hinnat juhataja Kalju Raag, mõlõmba opõtaja Visla, orkestri ja näitemängutegijä, laulja ja tandsja ka 50, 40, 30 aastat tagasi ja ildaagu. Ja tulõtõdi miilde, et enne sõta sai hinnat koolipapa Tiitsi Arnold kokku koori, konh laul-jõid 60–70! Kiä saa tuud põra luutagi?

Om suur õnn, et om jäänü alalõ pilte ja et inemise omma ka aost aigu mälestüisi jaganu. Aili om Mõnistõ ja Saru kandi aoluust ja kultuurielust vääga huvitõt ollu ja ka esi siihn kõkõ ütēn tennü nii koolilatsõn

ku kuulmeistriammatin. Taa ei jää ka põra kõrvalõ, ku kultuuri vai aoluuga tegemist. Ta om kogunu esi mälestüisi ja juhātanu koolilatsi tuud tennämist väärt tüüd tegemä.

Aili rõhuf, et taal olf pilte otsmise ja valmis säadmise kutsutas, om meile kõigilõ vääga vaia. Tuud petti silmān ka konagitse pilli- ja laulu-poisi, kellest põra keskian mehe, mõnõst jo vanaesägi om saanu. Konagine ansambli tulf piduõdagus uma noorusao rahvamajja, et viil kõrra ütēn mõni vanõmb laul laulda. Pun-di aiva kokku naide konagitse

juhendaja Paeglise Janek ja Janar. Ütsekünnendäide aastõid tõsõl poolõl olgi siihn kultuuriitüü vääga elläv ja tuud aigu ikõtas vahel takan.

«Nuu vana pildi ja Aili jutt, niisama poissõ laulu olligi kõgõ paremb rahvamaja sünni-päevä kingitüs meile kõigilõ. Taa pidu olõs ilma naide mälestüisi ja poissõ esinemisel-dä ollu nigu vääga tavaline,» kuuli ütēst kohvilauast müüdä minnen säääl kedägi lausman.

Arvada, et tuu jutuga mitma ja mitma nõus olli. Muiduki olf hää, et valla puult juubõli-tort olf tuud. Ja küll olf illus ja uhkõ kaeda, ku ansambli Tuu-lest Viidud jo edimetse valsi aigu tulf põrmand täüs nuuri paarõ, kiä mõnõ aasta iist siin-saman saalin kõrraligu tandsu-kursusõ läbi tekki.

Lähä tōistō liivakasti mängmä!

REILIKU KALEV

Tüüti sohvri ja kuurma pääle-ja maahapandjana. Olli joba paar päivä tüül jovvōdu ja kehvä olōmisōgō, ku otsusti minnä tohtri mano.

Tohtris olf latsitohtri Ludmilla, kes olf peristohtri asōmōl. Nii ma sōs kaivassi muskli-, jaku-, päähallu ja jovvōtust. Tohtri arvas tuu-pääle, et ma vōi tüüd tetä külh. Kūsse, kas sinist lehte õs saanu mõnõs pääväs. Vastus olf lühkene: ei saa ja mine tüüle! Ütli tuupääle: «Aiteh, et minnu är kullōlsit, a api ma õs saa ja hummōn lää ma tōis-tō «liivakasti» mängmä.»

Õs olō muud tetä, ku minnä ülembä manu. Sai kõrraldusō Võru kaubalaost kuurma tavaari pääle võtta ja puutō müüdä lakja jaka. Pallōlsi ülembäl Võru ambulatooriumin tohtri manu ao kinni panna. Tavaaritsōōri pääl pidi maadlōmō tsukrōkottōgō. Ku tervüs kõrran olf, nōstsō tsukrukottō vahel katōkaupa, a nüüd andsō üte kotigō maadlōldō.

Ülemb olf arsti manu ao kinni pandnu ja järgmädsel pääväl lätš sōit bussigō Võru tohtri manu. Tohtri kai mu poolō ja ütēl õelō: «Jäl tull' üts hiinlāne!» Ütli vasta, et ma külh hiinlāne õi olō. Tohtri selef nüüd, misperäst minnu hiinlasōs kutsō. Ma olōvat nakkuslikku kõllatōppō

nakatunu ja mu ihunahk om kõllatsō värmi võtnu nigu hiinlaisil. Tohtri otsō vällä piigli ja tōtōstō: mu ihu olf kõllanō. Silmävalgō olli kah kõlladsō.

Tetti viil vere- ja kusōpruuv. Kusōpruuv olf pruumi värvi nigu kohv. Tohtri ütēl: «Nüüd lähät nakkushaigitō majja ravilō!»

Haigōtarōn olf neli sängü, kolm olli kinni, nelländä sai ma umalō. Tohtris olf Maimu, kes pandsō pääle ravikuuri. Pidi võtma rohtō ja pallu pikutama. Nii mi sōs pikutimi, seimi, võtimi rohtō, mängsemi kaartō ja lugōsimi raamatid.

Aig mugu lätš. Nädälist saiō kuu ja kevājäst suvi. Hai-gō saiva terves ja lasti kodu, a asōmōlō tulli vahtsō tōbid-sō. A mu näütājā ollivō õks kehvä ja kodu minnu õs lasta. Vahepääl käve tohtri Maimu puhkusōl, timä asōmōl olf tohtri Jōōger, kes suurōnd rohtō kogust. Suun olf kõik aig rohumaik ja süümiseisu kattō. Viimate tull tohtri Maimu puhkusōlt tagasi ja lõpōf rohuvōtmisō. Nüüd naksi mu proovi paranōma.

Suvōst olf saanu süküs ja puilōlt lehe maha sadanu, ku haigōtarōst tulōmō sai. Esi-

algnō paranōminō vinnü poolō aasta pikkusōs. Ku haigōtarōst vällä sai, õs tohe nōsta üle viie kilogrammi kats kuud.

Taa luu opitunn: ku olōminō om kehvä, piät õkva tohtri manu minemä. Kuigi korgōlt haritu tohtri võiva kah mõnikōrd essü. Arva, õt ku Ludmilla olōs andnu sinidse lehe, paranu ma tōvōst lühembä aogō. Tsukrukottōgō maadlōminō õs olō kõgō parōmb ravim. Rohtōgō om kah nii, nigu om. Ku rohtō andminō mullō lõpōtōdi, sai kah lõpus haigōtarōst tulōmō. Sääne lugu sōs «liivakastōgō».

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Kammitsōidōn kikas

«Kurgi -ja porknapindre kõik segi lahudu, kapstaloomakōsō üles kistu, herneräkese, miä ääsä õdagu mulla sisse sai tsusatus, omma timä, kuradi kikka puult üles korjadu...»

Pernaanō hōōrd põllō all rusikid. «Vōtkōga medägi ette ta kikkaga, taa künd varsti terve aiamaa üles!»

Peremiis vahis ringi, silmäs sis sanna otsa pääl kapla, haard tuu peiu ja nakas kikkalō kammitsōid tegemä. Ku kikas kammitisa jalgu ümre saa, om tal käük nigu vanastō koloosin – õks nōnuldō maha ederpidi, sis taasperilde tagasi, sis sällüli, kōtulō... ja küllüle!

«Kas sa no viil lähät kassipoigō pesmä, vai pernaasō pindremaad üles lahkma?» küüsüs peremiis kikkalt, kiä, siiva ribahusi, püündse hinnäst püstü aia.

Oplōminō ja kikka parastaminō olōs vaist kavvōmbalōgi lānnü, ku äkki mustlaisi kibitka ei olōssi maja iin suurōtii pääl kinni pedānū. «Mjul kultaiset sormukset müja, sinu saap odova hinnaga...» kitt mustlanō peremehele umma kaup.

A peremiis es olō iilāskine, tiidse mustlaisi viguriid. Kaluf vii ja mustlasō «kultaiset sormusō» mensuuri. Mustlanō nakaš vingma, et timäl ausa kaup, hoobis peremiis uma kulla-

pruuvjaga om vōlssnu. Allōs hulga ao peräst ronisi mustlanō tsortōlōdōn vankri kummi ala ja killavuur lätš edesi.

«Kōik kana omma kaonu ja... ja tuu hull kikas kah,» pesse pernaanō kassi kokku.

Raaskōsō ao peräst heräsi kogo külä. Pia egäst majo-pedāmisest olf kannu varastōdu! A tuud aigu olf konnun jo mustlaslaagri üles lüüd, suur pott kiivä viiga kanasupi jaos valmis pant ja puupakk terāve kirvōga kanakōisi päie maha-ragumisōs valmis säet.

Kohalōkihutanu külāvanōmba rōōgatüs «Kana siiä!» leie pidusōōgis valmistanu

mustlaslaagrin vaikusō majja nink suur mōsukorv saiō varsti mustlaisi kokkurōōvitüid kanu täüs.

Tuun segādüsēn olf kikas kammitsō jalust rabanu ja korvvankri katusōlō linnanu. «Nii vaba kiäki ei olō konhki, ku luudusüsān om mustlanō...» naksi kostki lauluhelü kostma.

Kas vōidsō tuu olla, et kammitsōidōst vabas saanu kikas uma kikkasüāmega sääntse laulu ülesvōtmist ärgü!/? Kis tuud tiid vai ināmp mäletāski?

Küüsüge parōmb, minkperäst inemise tuud viisi kuulōdōn viimāne ku üts valssi tandsma nakasō.

SILLA ANTS

Latsilō

Vastus saada üte nädäli joo-sul meiliaadrōssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussō mano panō kirja uma nimi, vannus ja kimmāhe ka postiaadrōs.

Vastajidō vaihōl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

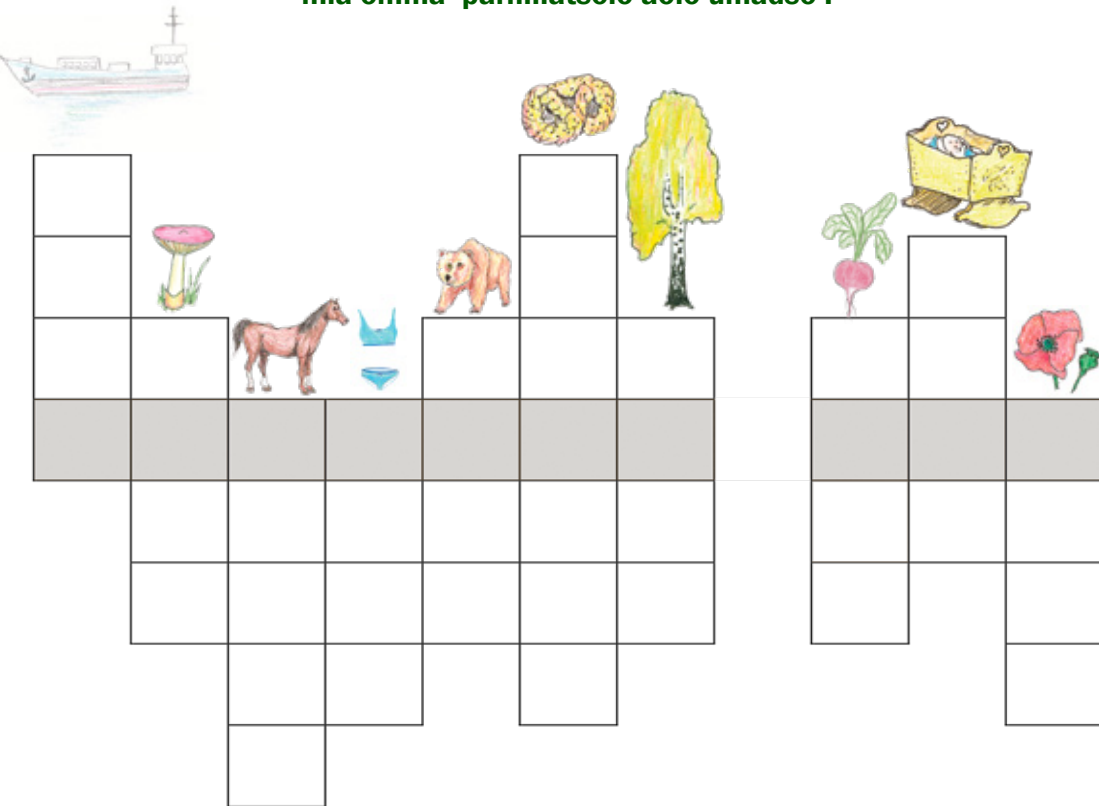
Latsinukka tugōva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastussō':

pini hauk, hopōn hirn, kana kaagatas, kass njaug, kikas kirg, kits mākātās, kunn kruuks, lammās määg, lehm müüg, tsiga rōhk.

Avvohinna saa VARSTU KOOLI 3.-4. KLASS.

Ku tiit är ristsōna, saat vastussōs kats sōnna, miä omma' parhillatsōlō aolō umadsō'.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnōst hellembāst kotussōst

Rōugō Rebāse külā miis VARUSTINI ANDRES, tunnōt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Ärtsurgit oktoobripühä

Päält sõta olf aig, ku märdi-kuu alostusōn pidi tähüstāmā suurō sotsialistligu oktoobri-revolutsiooni aastapäivä, midä kutsuti oktoobripühäs. Üten maakotussōn peeti aktus är ja arvati, et tuuga omgi tähtsä päiv tähüstet. A noorō es lepü tuuga, nimä tahtsō tandsi kah.

Kipōstō kõrraldōdi pillimiis ja minti ütē külāküünü tandsu-pidolō. Akordionimāngjā astōgi rahva ette, tōmmaš pilli lakja ja laskōs laulul tulla: «Suur ja lai on maa, mis on mu kodu, rikas loodusvaradest ta pind!»

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Vōro keeleh om väke

Ma kuuli raadiost, et vōrō kiil om joba nimmat maailma kiili sekkä. Tuud teno inemiisile, kiä es anna perrä ja nõvvi umma.

Vōro keeleh om väke, a vägi om ka noidō inemiisi siih, kiä uskva, et uma kiil avitas paigapāalist hindātiidmist hoi-ta. Selle olō-i imehtä, et poolō Võro kongressi vanōmbidō kogo liikmist saiva nüüd vali-

miisil kah kimmāhe tukō ja saava nelās aastas volikogodō liikmōs. Vast saava nä uma iinkujoga mõota seo kandi inemiisi tahtmist umma kiilt kōnōlda.

Muialpuul kaias tuu vōro keele väe pääle kadōhusōga. Mi esi ei tükü sakōhe tuust umast rikkusōst arvu saama. Ja lõpus tegi riik rahvaregistri-he vōimalusō märki umas imā-keeles vōro kiil. Vōro keeleh om väke!

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

Telli saa:
tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.